

Судова лінгвістична експертиза мовлення в умовах воєнного стану

Наталія Дідушок

Науково-дослідний центр судової експертизи у сфері інформаційних технологій та інтелектуальної власності, м. Київ, Україна, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4822-0830>, e-mail: didushok-n@meta.ua

Розглянуто основні, актуальні від початку збройної агресії РФ проти України, завдання судової лінгвістичної експертизи мовлення. Зроблено огляд статей Кримінального кодексу України, за якими її призначають.

Ключові слова: заклик; погроза; інформація; шкода інтересам держави.

Forensic Linguistic Examination of Speech Under Martial Law

Nataliia Didushok

The article deals with the main tasks of forensic linguistic examination of speech, which have been relevant since the beginning of the armed aggression of the Russian Federation against Ukraine. An overview of the articles of the Criminal Code of Ukraine under which it is appointed is made.

Keywords: call; threat; information; damage to the state interests.

Уже з 2014 року, від самого початку збройної агресії російської федерації проти України, лінгвістична експертиза мовлення стала одним з найбільш затребуваних правоохоронними органами видів судових експертиз. Це можна пояснити активним розгортанням конфлікту не лише воєнного, а й інформаційного. Водночас інформаційна війна, що несе незліченну кількість агресивних мовленнєвих відомостей, є не менш небезпечною, аніж збройне протистояння, і часто сприяє його розвитку.

Протягом початкового періоду російсько-української війни експерти найчастіше розв'язували питання щодо встановлення у мовленнєвих повідомленнях закликів до насильницької зміни або повалення конституційного ладу чи захоплення державної влади, а також до зміни меж території або державного кордону України. Такі завдання зазвичай ставлять перед експертами в галузі лінгвістичного дослідження мовлення під час розслідування кримінальних проваджень, порушених за ст. 109 «Дії, спрямовані на насильницьку зміну чи повалення конституційного ладу або на захоплення державної влади» і 110 «Посягання на територіальну цілісність і недоторканність України» Кримінального кодексу України (далі — ККУ) [1].

Із плином часу, коли російська пропаганда дедалі активніше почала транслювати наративи про необхідність повномасштабного збройного вторгнення в Україну, до кола експертних

завдань лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення додалися також питання про визначення у висловлюваннях або текстах закликів до агресивної війни, а також ознак розпалювання національної, релігійної або іншої ворожнечі й ненависті. Необхідність розв'язання цих питань виникає під час розслідування кримінальних проваджень за ознаками вчинення кримінальних правопорушень, передбачених відповідно ст. 43б «Пропаганда війни» і 161 «Порушення рівноправності громадян залежно від їх расової, національної, регіональної належності, релігійних переконань, інвалідності та за іншими ознаками» ККУ [1].

Від початку повномасштабного збройного вторгнення російської федерації в Україну, що відбулося 24 лютого 2022 року, згідно із Законом України від 03.03.2022 р. № 2110-IX «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції» [2] ККУ доповнено ст. 435-1 «Образа честі і гідності військовослужбовця, погроза військовослужбовцю», а також 436-2 «Виправдовування, визнання правомірною, заперечення збройної агресії Російської Федерації проти України, глорифікація її учасників» [1]. У контексті наведених статей лінгвістична семантико-текстуальна експертиза мовлення розширила діапазон своїх завдань, додавши до них питання про наявність або відсутність

у мовленнєвих повідомленнях негативної (зокрема, образливої або принизливої) інформації про військовослужбовця, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації; а також про встановлення висловлювань, виражених у формі погроз убивством, насильством або знищенням чи пошкодженням майна військовослужбовцю, який здійснює заходи із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії російської федерації, його близьким родичам або членам сім'ї.

Сьогодні дедалі частіше слідчі та правоохоронні органи, зокрема Служба безпеки України, призначають лінгвістичні семантико-текстуальні експертизи у кримінальних провадженнях, порушених за статтею 332-1 «Порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї». У диспозиції цієї статті йдеться про порушення порядку в'їзду на тимчасово окуповану територію України та виїзду з неї з метою заподіяння шкоди інтересам держави [1]. Експерти-лінгвісти у призначених за статтею 332-1 ККУ експертизах аналізують зміст наданих на дослідження мовленнєвих повідомлень (текстових дописів, відеозвернень, публічних промов тощо) представників окупаційної адміністрації російської федерації, яку складають її державні органи та структури, функційно відповідальні за управління тимчасово окупованими територіями України, і/або представників підконтрольних російській федерації самопроголошених органів, які узурпували виконання владних функцій на тимчасово окупованих територіях України, з метою встановлення відомостей про шкоду інтересам держави.

Шляхом лінгвістичного аналізу слів-компонентів словосполучення «інтереси держави» надане таке визначення сформованого в ньому поняття: те, що має добрі наслідки, відповідає бажанням і задовольняє вимоги, необхідні для функціонування держави як сукупності людей, території, на якій вони проживають, і суверенної в межах цієї території влади. Відповідно об'єктивний зміст лексичної сполуки «шкода інтересам держави» на основі семантики слова «шкода» визначаємо як певні дії, вчинки, що призводять до збитків, зокрема й матеріальних,

врат, неприємностей тощо [3], які мають негативні наслідки для функціонування держави як сукупності людей, території, на якій вони проживають, і суверенної в межах цієї території влади.

Необхідно зауважити, що засобами лінгвістичної семантико-текстуальної експертизи мовлення можна розв'язати питання щодо наявності або відсутності в мовленнєвих повідомленнях саме інформації про описані в попередньому абзаці дії, за винятком тих випадків, коли досліджуване мовленнєве повідомлення належить до мовних дій, що завдають шкоди інтересам держави, тобто становить собою, наприклад, мовленнєвий акт заклик до зміни меж території або державного кордону України або має ознаки антиукраїнської пропаганди тощо.

Експерти-лінгвісти роблять свої висновки на основі лінгвістичних видів аналізу, тому ці висновки потребують подальшої юридичної оцінки.

Зроблений огляд актуальних сьогодні експертних завдань свідчить про вагомий внесок експертів у галузі лінгвістичного дослідження мовлення у боротьбу з російським агресором. На жаль, війна досі триває, і ворог намагається вигадати нові способи подолання України, зокрема, шляхом інформаційних атак. Тому попереду в нас іще багато роботи та нових експертних завдань у сфері лінгвістичної експертизи мовлення.

Перелік джерел посилання

1. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 року № 2341-III (зі змін та допов.). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.03.2024).
2. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо посилення кримінальної відповідальності за виготовлення та поширення забороненої інформаційної продукції : Закон України від 03.03.2022 р. № 2110-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2110-20#n20> (дата звернення: 27.03.2024).
3. Шкода / Академічний тлумачний словник української мови. В 11 т. // за ред. І. К. Білодіда. Київ, 1970—1980. Т. 11 : X—Ь ; ред. тому: С. І. Головащук (пом. ред.), Н. Є. Лозова. 1980. С. 478. URL: <https://sum.in.ua/s/shkoda> (дата звернення: 27.03.2024).